

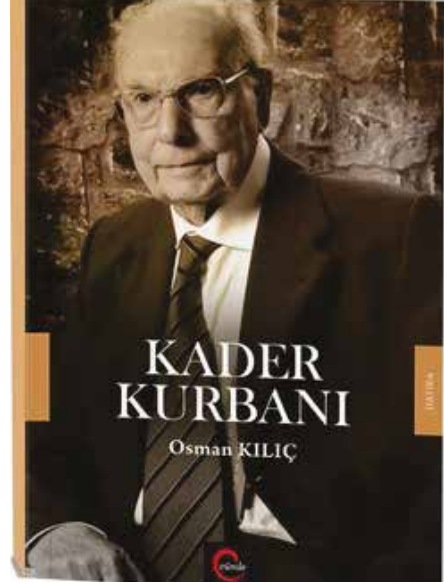
HER DEM TAZE YARA RUMELİ

Mustafa İSEN

“Azîz-i vakt idik âdâ zelîl kıldı bizi”

Ben, bütün ahali Rumeli'den göç etmiş bir köyde doğdum. Çocukluğum onların diliyle “melmeket” hikâyeleriyle yoğruldu. Tabii bu anlatılanlar arasında göç, en başta gelen konuydu. Büyüklerimden; o zaman küçük bir çocuk olan dedemin Boğaz'ı geçerken hay huy arasında gemide unutulduğunu, geminin ikinci kez karşıya geçişinde onu bir köşeye büzülmüş bir hâlde nasıl bulup tekrar yola düzöldüklerini kaç kez dinledim. Tabii başkalarını da... Örneğin elini sıcak sudan soğuk suya sokmamış varlıklı bey, hanım ve kızlarının İstanbul'da hizmetçilik yaptıklarını, daha da kötü işlere maruz kaldıklarını... 93 Harbi'ni takiben Meriç Nehri günlerce küçük çocuk cesedi taşımış... Çoğu da düşman eline geçip işkenceyle öldürülmesin diye anneleri tarafından kaldırılıp atılan... Tanrı'm, bir anne hangi durumda yavrusunu kaldırıp suya atabilir?...

Bu bakımdan Balkanlarla çocukluğumdan beri çok ilgilendim. Balkanlar ya da bizim tabirimizle onu biraz daha aşacak kavram olarak Osmanlı Rumelisi ile. Osmanlı Devleti çok erken dönemde bu bölgeyi topraklarına katmış ve çok uzun süre bu coğrafya artık Osmanlı'nın iç memleketi hâline gelmiş; dolayısı ile bu bölgeye yoğun göçler gerçekleştirilmiş, burada bize ait

Osman Kılıç, *Kader Kurbanı*,
Cümle Yayınları, Ankara 2017

çok ciddi bir nüfus oluşmuştu. Uzun bir süre hem coğrafya hem de beşeri sermaye olarak devleti besleyen bölge, Karlofça Anlaşması'nın ardından dengesini yitirdi ve giderek küçülen bir alan hâline dönüştü.

Rumeli, özellikle 93 Harbi'nden beri onulmayan bir yara gibi kanamaya devam ediyor. Son günlerde ortaya çıkan nispi sükûnet bizi çok aldatmasın. Bölgede insanlar gene endişeli, gene mutsuz ama dönüp tarihe baktığımızda yaşanmış bunca acıya rağmen elde olayları sıcaklığıyla verecek

kaç tane hatıratımız var? Eski Zağra Müftüsü'nün yazdıkları da olmasa çoğu aile çevresi dışına taşmayan rivayete dayalı bilgiler dışında bu acıklı macerayı nereden öğreneceğiz? Rumeli faciası gibi tarihin ender kaydettiği olaylar, başta edebiyat olmak üzere sinema, tiyatro ve resim gibi alanlara çok zengin malzeme verebilir. Son yıllarda bu konuda yoğunlaşan emekler, yazılan romanlar, araştırmacıların şahsi merak ve gayretleriyle ulaşabildikleri kişilerden derledikleri sınırlı malzemeye dayanıyor. Merak ediyorum bizim acılarımızın, çekilen bu çilelerimizin başka toplumların zengin hatırat birikimi kadar yazılmaya değer yanları yok mu?

Çok şükür yukarıdaki şikâyetleri kısmen bertaraf edecek yayınlar çıkmaya başladı son günlerde piyasaya: *Kader Kurbanı* bunlardan biri. Adının biraz arabesk çağrışımlar yapması bir yana adı geçen kitap, bir kişinin, Osman Kılıç'ın şahsında neredeyse tüm bir yakın dönem Bulgaristan Türklüğünün tarihi.

Osman Kılıç (d. 7.7.1920, Razgrad) 1940'lı yıllarda Bulgaristan'daki Türk cemaatinin liderliğini yapmış biri. 1948 yılında Türkiye adına casusluk yapmak gibi mevhum bir suçtan tutuklanarak idama mahkûm edilmiş, üç yıl sonra cezası müebbede dönüştürülmüş. İnsana değil, hayvana reva görülmeyecek muamelelere maruz bırakılmış. Anlattığı kadarıyla Belene cehennemi, neredeyse mahkûmiyet hayatının en güzel günleri ama öldürmeyen Allah öldürmez. On dört

buçuk yıl fiili mahkûmiyetten sonra tahliye olup Türkiye'ye gelmiş. Dışişleri Bakanlığında sürüp giden memuriyeti emeklilikle noktalanmış. Şu anda emekli. İşte *Kader Kurbanı*, ana çizgileriyle verilen bu hayatın uzun hikâyesi. Malum bizim insanımız; yaşadığı başarıları, sevinçleri, acıları, felaket ve hayal kırıklıklarını konuşarak nakleder fakat bunları yazılı metin hâline ya hiç getirmeyiz ya da yazıldığında bunlar tatsız tuzsuz şeyler hâline gelir. *Kader Kurbanı* bu bakımdan da farklılıklar arz ediyor: Bir kere Osman Kılıç ayrıntılara düşkün bir üslubun sahibi ama bu ayrıntıseverlik, konudan uzaklaşmaya yol açmıyor. Klasik şark hikâyesi gibi, hikâye içinden hikâye çıkıyor ama bunlar sonuçta bir merkezde düğümleniyor. Ayrıca kitabın bölümleri arasına sıkıştırılan yöre Türk halkının tarihine, folkloruna, coğrafyasına, etnolojisine... yönelik açıklamalar sizi farklı dünyalara götürüyor. İşte bir örnek, "Hafız Duaları":

"Deliorman'da oğlunu başpehlivan olarak görmek isteyen köylüler olduğu gibi hafız olarak yetiştirme arzusunda bulunan Türk köylüleri de pek çoktur... Çocuğunu hafız yetiştirmek isteyen köylü evvela bir hoca hafız bulur. Eski zamanlarda hafız yetiştiren hocalar pek boldu. Çocuk hocanın evine götürülür, hoca-hafıza teslim edilir. Tabii ki bu iş için hoca-hafıza bir ücret ödenmektedir. Bir ya da azami iki yıl zarfında çocuk bu hocanın evinde usulüne uygun bir şekilde çalşır ve Kur'an-ı Kerim'i baştan sonra ezber eder. Hıfz işi tamamlandıktan sonra eğer hoca başka bir köydeyse çocuğun babası evvela kendi

köyünde komşularımı evine davet eder. Buna Deliorman halk dilinde 'danışıklık' denir. Davetlilere sofralar kurulur, yemekler verilir. Yemekten sonra hane sahibi davetli komşularına:

Komşular ben bir cemiyet yapmak niyetindeyim. Çok misafirlerim olacak. Kendilerini karşılamak ve ağırlamakta bana yardımcı olur musunuz? Der. Komşular da eğer mevsim müsaitse, sana yardım etmeye hazırız derler.

Böylelikle bir hafız duası yapılması-na karar verilir. Bir gün tayin edilir. Ekseriyetle iş ve hasat zamanları haricinde yapılır bu gibi cemiyetler. Bütün köylüler, merasimle, at arabaları ile hafızı alıp kendi köylerine getirmek için hocanın köyüne giderler. Uzun bir at arabası kervanı kurulur. Kervanın önünde yeşil sancak-ı şerif dalgalanmaktadır. Etrafa dini bir atmosfer çöker. Her taraftan ilahi sesleri duyulur. Ezanlar, Kuran'lar okunur, adeta yer yerinden oynar. Dini ve ilahi duygular coşar.

Küçük hafız kendi köyüne getirildikten sonra duaya başlanır. Bu dini merasim dört gün devam eder. Etraf köyler duaya davet edilmiştir. Kadın erkek çok misafir gelir. 80-100 köyün davet edildiği vakidir..."

Kader Kurbanı, Cümle Yayınları tarafından yeniden okuyucu ile buluştu. Yazar bu baskı için epeyce ilavelerde

bulunmuş. Bu da kitabı daha da önemli hâle getiriyor.

İyi bir hatırat, kişiyi anlatmanın ötesinde zamana ve mekâna tanıklık etmeli. Bence *Kader Kurbanı* bu rolünü de iyi ifade etmiş bir eser. Krallıktan sosyalizme geçişteki Bulgaristan Türklüğünü bütün detayları ile veriyor yani Osmanlı'dan kopuştan 1950'li yıllara kadar olan zaman dilimine sahipsiz bir ayna tutuyor Osman Kılıç. Hatta bu baskıya eklediği Dışişleri tecrübesi yeni bilgiler içeriyor, eseri daha önce okuyanlar için de yeniden ilgilenir hâle getiriyor. Elbette bunların çok önemli bir bölümü, bir kişinin ama aynı zamanda bir toplumun dramı.

Osman Kılıç bütün bu çileli hayatına rağmen yaşına göre sağlıklı sayılacak bir ömür sürdürüyor şimdilerde Ankara'da. Yaşananları kendine saklamayıp bizimle paylaşan 97 yaşında bir ulu çınar.

Bizde daha çok Tanzimat'tan sonra yazılmaya başlanan hatırat türünün bir kısmı da Türkiye dışında yaşayan soydaşlarımızın haklarını korumak için giriştikleri mücadeleleri ve bundan dolayı maruz kaldıkları sıkıntıları ihtiva eder. Bu sıkıntıyı başta belirttiğim gibi çok uzun süredir Bulgaristan'da yaşayanlar çekiyorlar. *Kader Kurbanı*, bu dramı dile getirip meseleyi tarihin tanıklığına havale eden değerli bir çalışma.